
ПЕДАГОГІКА

УДК 378.147

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/58-1-34>**Лариса АНТОНЮК,***orcid.org/0000-0002-9000-1941*

кандидат педагогічних наук,

старший викладач кафедри математики та інформатики

Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

(Вінниця, Україна) *lantoniuk1428@gmail.com***Галина МИХАЙЛЮК,***orcid.org/0000-0002-0927-8645*

старший викладач кафедри іноземних мов з курсом латинської мови та медичної термінології

Вінницького національного медичного університету імені М.І. Пирогова

(Вінниця, Україна) *mihailuk_g@ukr.net***Олеся БОДНАР,***orcid.org/0000-0002-4737-4478*

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри німецької філології

Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет»

(Ужгород, Україна) *olesia.bodnar@uzhnu.edu.ua*

ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ У ЗВО

Дослідження присвячено висвітленню ключових особливостей та перспектив впровадження змішаного навчання у ЗВО. Виявлено, що для українських ЗВО сьогодні найбільше підходить змішана модель навчання, яка поєднує технології системи дистанційного навчання з традиційними системами. Визначено, що основною особливістю освітньої технології змішаного навчання є гармонійне поєднання аудиторного та дистанційного навчання під час занять чи в процесі вивчення дисциплін, що забезпечує організований та ефективний процес підвищення рівня знань здобувачів вищої освіти. Виявлено, що технологія змішаного навчання дозволяє систематично використовувати електронні навчальні матеріали та забезпечує комунікацію між учасниками освітнього процесу. Охарактеризовано такі моделі змішаного навчання, які можуть бути реалізовані в інформаційно-освітньому середовищі ЗВО, як *Face-to-Face Model*, *Rotation Model*, *Flex Model*, *Online Lab*, *Self-Blend Model*, *Online Driver Model*. Визначено ключові компетенції, якими повинні володіти викладачі у ході реалізації змішаного навчання у ЗВО. Встановлено, що у змішаному освітньому процесі розширюються освітні, пізнавальні та дослідницькі можливості здобувачів вищої освіти, відбувається інтерактивна взаємодія викладачів і здобувачів вищої освіти. Визначено, що змішані форми навчання висувають високі вимоги до професіоналізму викладачів і зміщують акцент із традиційної організації освітнього процесу та адміністративної роботи на роботу з базами даних та індивідуальний супровід здобувачів вищої освіти і системне та комплексне вдосконалення освітніх програм. Визначено, що одним із ключових напрямів модернізації всієї освітньої галузі може стати розвиток змішаної освіти, яка поєднує в собі переваги традиційної та інтерактивної освіти. Виявлено, що важливим аспектом змішаного навчання є розрізнення навчального матеріалу, що вивчається в аудиторії, та навчального матеріалу, що вивчається в електронному інформаційно-освітньому середовищі.

Ключові слова: змішане навчання, освітній процес, викладач, здобувач вищої освіти, ЗВО.

Larysa ANTONIUK,
orcid.org/0000-0002-9000-1941
Candidate of Science in Pedagogy,
Senior Lecturer at the Mathematics and Computer Science Department
Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University
(Vinnytsia, Ukraine) lantoniuk1428@gmail.com

Halyna MYKHAILIUK,
orcid.org/0000-0002-0927-8645
Senior Teacher at the Department of Foreign Languages with a Course in Latin and Medical Terminology
Vinnytsia National Pirogov Medical University
(Vinnytsia, Ukraine) mihailuk_g@ukr.net

Olesia BODNAR,
orcid.org/0000-0002-4737-4478
Candidate of Philological Sciences,
Assistant Professor at the Department of German Philology
Uzhhorod National University
(Uzhhorod, Ukraine) olesia.bodnar@uzhnu.edu.ua

PROSPECTS OF IMPLEMENTATION OF BLENDED EDUCATION IN INSTITUTIONS OF HIGHER EDUCATION

The study is devoted to highlighting the key features and perspectives of the introduction of blended learning in higher education institutions. It was found that the mixed model of education, which combines the technologies of the distance learning system with traditional systems, is most suitable for Ukrainian higher education institutions today. It was determined that the main feature of the educational technology of mixed learning is a harmonious combination of classroom and distance learning during classes or in the process of studying disciplines, which ensures an organized and effective process of improving the level of knowledge of students of higher education. It was found that the technology of mixed learning allows systematic use of electronic educational materials and ensures communication between participants of the educational process. Such blended learning models that can be implemented in the information and educational environment of higher education institutions are characterized, such as Face-to-Face Model, Rotation Model, Flex Model, Online Lab, Self-Blend Model, Online Driver Model. The key competencies that teachers should possess during the implementation of mixed education in higher education institutions have been determined. It has been established that in the mixed educational process, the educational, cognitive and research opportunities of students of higher education expand, there is an interactive interaction between teachers and students of higher education. It was determined that mixed forms of education place high demands on the professionalism of teachers and shift the emphasis from the traditional organization of the educational process and administrative work to work with databases and individual support of higher education seekers and systematic and comprehensive improvement of educational programs. It was determined that one of the key directions of modernization of the entire educational sector could be the development of mixed education, which combines the advantages of traditional and interactive education. It was found that an important aspect of blended learning is the distinction between educational material studied in the classroom and educational material studied in an electronic information and educational environment.

Key words: blended learning, educational process, teacher, student of higher education, higher education.

Постановка проблеми. У сучасній системі вищої освіти важливою та актуальною залишається проблема вибору найбільш ефективних інноваційних методів і технологій реалізації освітнього процесу. Головна мета впровадження інноваційних методик в освіту – розвиток навичок, які мотивують здобувачів освіти, вчать орієнтуватися в інформаційному просторі та формують креативне, нестандартне мислення. Останніми роками, окрім стандартних методик навчання, у ЗВО активно використовуються інноваційні методи навчання, у тому числі набирає популярність змішане навчання.

Аналіз останніх досліджень. Проблематичні аспекти впровадження змішаного навчання у ЗВО лежать в основі досліджень багатьох науковців. Зокрема ґрунтовні дослідження у цьому напрямку здійснюють О. Будник, Б. Вишківська, І. Кулик, Н. Наливайко, О. Наливайко, А. Прус, Г. Розлуцька, Я. Сікора, О. Цюняк, О. Чемерис та інші.

Мета статті полягає висвітленні ключових особливостей та перспектив впровадження змішаного навчання у ЗВО.

Виклад основного матеріалу. Технологія змішаного навчання являє собою освітню технологію, яка поєднує дистанційне навчання, очне

навчання (навчання в аудиторії) та навчання за допомогою мережі Інтернет через використання комп'ютерів, мобільних пристроїв, спеціально розроблених навчальних програм, ресурсів, платформ в будь-який час і будь-де. Цей підхід дає змогу контролювати, коли, де, як швидко та як відбувається вивчення навчального матеріалу здобувачами вищої освіти. Змішане навчання дозволяє використовувати як традиційні методи, так і сучасні інформаційно-комунікаційні технології (Пінчук, 2021).

Для українських ЗВО сьогодні найбільше підходить змішана модель навчання, яка поєднує технології системи дистанційного навчання з традиційними системами. Практика показує, що впровадження змішаного навчання у вищій освіті поставило перед освітянською спільнотою проблему організації якісної освіти професіоналів в умовах поєднання різних форм навчання. Одним із шляхів вирішення цієї проблеми є визначення структури, змісту і методів дистанційної роботи здобувачів вищої освіти, щоб вони могли ефективно навчатися відповідно до запланованих результатів освітньої програми.

Основною особливістю освітньої технології змішаного навчання є гармонійне поєднання аудиторного та дистанційного навчання під час занять чи в процесі вивчення дисциплін, що забезпечує організований та ефективний процес підвищення рівня знань здобувачів вищої освіти. Важливо зазначити, що змішане навчання – це не використання інформаційно-комунікаційних технологій для самостійної роботи здобувачів вищої освіти, а скоріше освітній процес, у якому інтегрована навчальна робота викладачів та здобувачів вищої освіти в очній та дистанційній формі навчання, яка гармонійно поєднується з переважанням самостійних форм роботи здобувачів вищої освіти (індивідуально або в малих групах). Крім того, впровадження змішаного навчання потребує розвитку відповідних компетенцій учасників освітнього процесу, зокрема цифрової та комунікаційної. Зауважимо, що технологія змішаного навчання дозволяє систематично використовувати електронні навчальні матеріали та забезпечує комунікацію між учасниками освітнього процесу.

Побудова освітнього процесу на основі змішаного навчання є оптимальною для ефективною передачі знань, сприяє підвищенню якості навчання здобувачів вищої освіти, сприяє розвитку самостійної творчої діяльності, стимулює набуття та закріплення додаткових знань, тим самим покращуючи освіту. Сучасна модель змішаного навчання складається із системи, яка

включає стратегію ЗВО щодо розвитку електронного навчання, організації освітніх процесів з використанням інформаційно-комунікаційних технологій за підтримки служб спеціальної освіти та взаємодії викладачів і здобувачів вищої освіти з методами та змістом електронного навчання (Сікора, 2016).

Щодо організації освітнього процесу в умовах цифрової трансформації освіти, то доцільно виокремити такі моделі змішаного навчання, які можуть бути реалізовані в інформаційно-освітньому середовищі ЗВО, як Face-to-Face Model, Rotation Model, Flex Model, Online Lab, Self-Blend Model, Online Driver Model (рис. 1).

Змішане навчання може бути основоположним компонентом освітнього процесу, що проводиться в аудиторії, доповнюючи роботу викладача, а також надаючи можливість здобувачам вищої освіти самостійно здобувати знання. В освітньому процесі, який проводять викладачі ЗВО, можна виділити багато варіантів впровадження змішаного навчання.

Вимоги до розробки навчальних програм із технологіями змішаного навчання вимагають від викладачів уміння добре використовувати онлайн-технології та набувати нових навичок, а саме цифрової грамотності. Доцільно також визначити чотири найважливіші ключові компетенції, якими повинні володіти викладачі у ході реалізації змішаного навчання у ЗВО (Рекомендації щодо впровадження змішаного навчання у закладах фахової передвищої та вищої освіти): 1) технологічна інтеграція – здатність ефективно поєднувати онлайн і офлайн навчання; 2) використання даних – можливість контролювати прогрес здобувачів вищої освіти за допомогою цифрових інструментів для моніторингу навчальної діяльності та результатів навчання здобувачів вищої освіти; 3) персоналізація – створення освітнього середовища, яке дозволяє здобувачам вищої освіти реалізувати свої цілі, темп або здатність до створення методів навчання; 4) онлайн-взаємодія – здатність будувати ефективну онлайн-взаємодію із здобувачами вищої освіти та здобувачів вищої освіти між собою.

Сьогодні змішана система навчання, яка ефективно інтегрує дистанційну освіту та традиційну освіту з використанням освітніх цифрових інструментів, слугує теоретичною основою для реформування вищої освіти, підвищення якості з урахуванням світового досвіду. У змішаному освітньому процесі розширюються освітні, пізнавальні та дослідницькі можливості здобувачів вищої освіти, відбувається інтерактивна взаємодія викладачів і здобувачів вищої освіти. Певною мірою це сти-

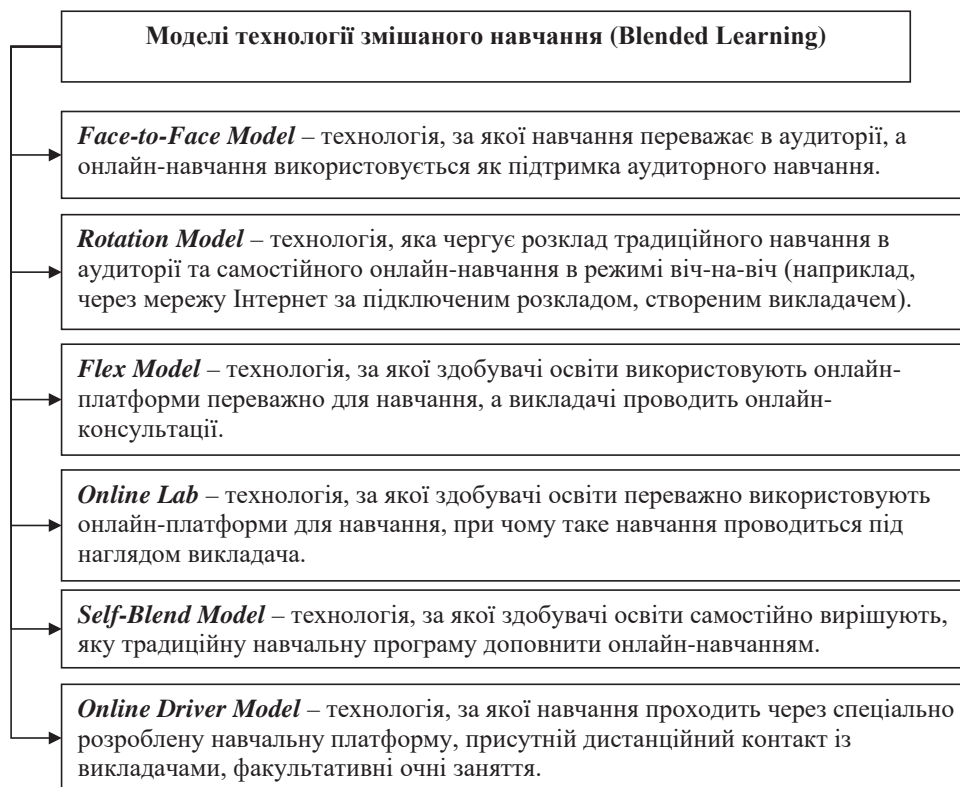

Рис. 1. Сучасні моделі змішаного навчання, які впроваджуються у ЗВО

Джерело: сформовано авторами на основі (Сікора, 2016)

мулює формуванню та розвитку ключових компетентностей, технічних систем, необхідних для вирішення різноманітних професійних завдань. Змішане навчання дозволяє здобувачам вищої освіти навчатися самостійно в будь-який час, у зручному темпі та в зручному місці (Будник, 2018).

Впровадження змішаного навчання як технології, яка організовує навчальну програму, має багато позитивних переваг для медичної освіти. Основою ефективної медичної освіти має стати побудова освітнього середовища з використанням сучасних цифрових технологій. Сьогодні багато ЗВО медичного спрямування впроваджують деякі елементи змішаного навчання (навчання в малих групах з використанням можливостей цифрових додатків та віртуальних середовищ, перенесення в цифровий простір теоретичних відеоматеріалів, практичних навичок з використанням педагогічних технологій в освітньому процесі) (Наливайко, 2021).

Впроваджуючи модель змішаного навчання в навчальні програми ЗВО та розвиваючи інформаційно-комунікаційні компетентності як викладачів, так і здобувачів вищої освіти, останні можуть розвивати такі компетенції (Цюняк, 2021): 1) застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освіті та повсякденному житті;

2) оперативна орієнтація в інформаційному просторі; 3) одержання та використання інформації відповідно до власних потреб; 4) розумне використання комп'ютера та комп'ютерних засобів при вирішенні різноманітних завдань; 5) створення інформаційних моделей та перегляд їх за допомогою цифрових технологій.

Таким чином, зауважимо, що впровадження технологій змішаного навчання в навчальний план дозволяє: адаптувати навчальний план до кожного здобувача вищої освіти з урахуванням індивідуальних можливостей навчання, темпу засвоєння матеріалу; реалізувати мобільність та гнучкість освітнього процесу за рахунок вибору різноманітних освітніх середовищ; підвищує навчальну мотивацію при вивченні нового матеріалу, посилює соціальну активність; замінює парадигму знань через взаємодію викладачів та здобувачів вищої освіти.

Змішані форми навчання висувають високі вимоги до професіоналізму викладачів і зміщують акцент із традиційної організації освітнього процесу та адміністративної роботи на роботу з базами даних та індивідуальний супровід здобувачів вищої освіти і системне та комплексне вдосконалення освітніх програм. Додавання

онлайн-компонентів, таких як блоги, обговорення проблем, онлайн-обговорення та опитування, виконання завдань в електронному форматі тощо, вирішує мотиваційні проблеми та стимулює і підтримує процес навчання. Таким чином, адаптивні освітні програми дозволяють кожному здобувачу вищої освіти отримати диференційовану освіту та навчатися у власному темпі та у зручний спосіб (Вишківська, 2022).

Змішане навчання принципово не відкидає традиційне навчання, а органічно доповнює його та оновлює навчальну програму. Змішаний підхід до навчання може мати значний вплив на залучення та збереження знань здобувачів вищої освіти. Дослідження показують, що змішане навчання знижує рівень відсіву, покращує навчання та підвищує залученість. Змішане навчання поєднує в собі переваги навчання в аудиторії та онлайн-навчання, дозволяючи здобувачам вищої освіти навчатися у своєму власному темпі. При навчанні в неоднорідній групі практично неможливо застосувати індивідуалізований підхід до навчання здобувачів вищої освіти. Моделі змішаного навчання можуть допомогти включити принципи індивідуалізації, враховуючи час, методи навчання та особисті уподобання, але впровадження моделі змішаного навчання вимагає серйозних змін.

Механізм впровадження концепції змішаного навчання в освітній процес полягає у створенні комфортного освітнього інформаційного середовища та організації комунікаційної системи, яка надаватиме всю необхідну освітню інформацію. У розглянутому контексті інформаційне середовище сучасного ЗВО – це поєднання традиційних та інноваційних форм навчання, постійного

вдосконалення методів навчання та професійних навичок, а також постійного розвитку інформаційно-комунікаційних технологій та електронних ресурсів і платформ. Одним із ключових напрямів модернізації всієї освітньої галузі може стати розвиток змішаної освіти, яка поєднує в собі переваги традиційної та інтерактивної освіти. Викладачі матимуть можливість пристосувати це до особливостей індивідуального освітнього шляху, сприяючи розвитку ключових навичок і компетенцій у здобувачів вищої освіти.

Висновки та перспективи подальших досліджень. На сьогоднішній день змішане навчання є оптимальним варіантом для організації освітнього процесу у ЗВО України, особливо враховуючи нинішню ситуацію. Впровадження змішаного навчання в освітній процес можливе лише за умови високого рівня інформаційно-комунікаційної грамотності викладачів та здобувачів вищої освіти, що надаватиме можливість застосовувати інформаційно-комунікаційні технології в умовах інформатизації освітнього простору. Важливим аспектом змішаного навчання є розрізнення навчального матеріалу, що вивчається в аудиторії, та навчального матеріалу, що вивчається в електронному інформаційно-освітньому середовищі. Підсумовуючи, слід підкреслити такі характеристики змішаного навчання у ЗВО: при акценті на індивідуалізацію навчання здобувач вищої освіти знаходиться в центрі освітнього процесу і є повноправним учасником та організатором навчальної діяльності; передбачає використання цифрових ресурсів; формує мотивацію до самостійного навчання; передбачає групову роботу здобувачів вищої освіти у проєктах, дискусіях, форумах, семінарах тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Будник О. Використання методик змішаного навчання у закладі вищої освіти. *Освітні обрії*. 2018. Випуск 46 (1). С. 4-11.
2. Вишківська В. Б., Чемерис О. А., Прус А. В., Кулик І. В. Змішане навчання як інноваційний чинник модернізації освітнього процесу. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2022. Випуск 83. С. 131-135.
3. Наливайко Н., Наливайко О. Змішане навчання в медичних закладах вищої освіти. *Освітологічний дискурс*. 2021. № 1 (32). С. 101-111.
4. Пінчук Л. М. Освітня технологія «Blended Learning» у контексті особистісно діяльнісного підходу. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2021. Випуск 83. С. 138-142.
5. Рекомендації щодо впровадження змішаного навчання у закладах фахової передвищої та вищої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/2020/zmyshene%20navchanny/zmishanonavchannia-bookletspreads-2.pdf>
6. Сікора Я. Б. Реалізація змішаного навчання у вищому навчальному закладі. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2016. Випуск 2 (39). С. 236-239.
7. Цюняк О. П., Розлуцька Г. М. Змішане навчання як інноваційна форма організації освітнього процесу у закладах вищої освіти. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2021. Випуск 2 (49). С. 232-235.

REFERENCES

1. Budnyk O. Vykorystannja metodyk zmishanogho navchannja u zakladi vyshhoji osvity [Use of blended learning methods in a higher education institution]. Educational horizons. 2018. Vol. 46 (1). Pp. 4-11 [in Ukrainian].
2. Vyshkivjska V. B., Chemerys O. A., Prus A. V., Kulyk I. V. Zmishane navchannja jak innovacijnyj chynnyk modernizaciji osvitnjogho procesu [Blended learning as an innovative factor in the modernization of the educational process]. Pedagogy of creative personality formation in higher and secondary schools. 2022. Vol. 83. Pp. 131-135 [in Ukrainian].
3. Nalyvajko N., Nalyvajko O. Zmishane navchannja v medychnykh zakladakh vyshhoji osvity [Mixed learning in medical institutions of higher education]. Educational discourse. 2021. Vol. 1 (32). Pp. 101-111 [in Ukrainian].
4. Pinchuk L. M. Osvitnja tekhnologhija «Blended Learning» u konteksti osobystisno dijajlnisnogho pidkhotu [Educational technology "Blended Learning" in the context of a personal activity approach]. Scientific journal of the M.P. Drahomanov NPU. Series 5. Pedagogical sciences: realities and prospects. 2021. Vol. 83. Pp. 138-142 [in Ukrainian].
5. Rekomendaciji shhodo vprovadzennja zmishanogho navchannja u zakladakh fakhovoji peredvyshhoji ta vyshhoji osvity [Recommendations regarding the implementation of mixed education in institutions of vocational pre-higher and higher education]. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/2020/zmyshene%20navchanny/zmishanenavchannia-bookletsreads-2.pdf> [in Ukrainian].
6. Sikora Ja. B. Realizacija zmishanogho navchannja u vyshhomu navchaljnomu zakladi [Implementation of blended learning in a higher educational institution]. Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series "Pedagogy. Social work". 2016. Vol. 2 (39). Pp. 236-239 [in Ukrainian].
7. Cjunjak O. P., Rozlucjka Gh. M. Zmishane navchannja jak innovacijna forma orghanizaciji osvitnjogho procesu u zakladakh vyshhoji osvity [Mixed learning as an innovative form of organization of the educational process in institutions of higher education]. Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series "Pedagogy. Social work". 2021. Vol. 2 (49). Pp. 232-235 [in Ukrainian].